

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยประชากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุงชีวิตตนเองและสภาพแวดล้อม ให้มีคุณภาพในจิตใจ บุคคลจะมีคุณภาพได้ต้องอาศัยการศึกษาเป็นสิ่งช่วยเหลือที่สำคัญยิ่ง การศึกษานั้นมีอาชีพกิจกรรมที่เกิดขึ้นแต่เพียงช่วงหนึ่งช่วงใดของชีวิตเท่านั้น หากเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต สังคมในปัจจุบันเป็นสิ่งคมแห่งการเรียนรู้ หมายความว่า การที่บุคคลจะดำรงตนอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันได้อย่างดีมีความสุขและประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ วิทยาการก้าวหน้าเป็นปัจจัยเกื้อกูล การดำเนินชีวิตสมาชิกของสังคมที่ผู้รู้จำเป็นอาศัยการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เทคโนโลยีสมัยใหม่กลายเป็นเครื่องมือสำคัญอันที่จะเกื้อกูลกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาให้ประชาชนของชาติได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามอัตภาพ ตามความสามารถและความสนใจ โดยจัดให้มีการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยสื่อมวลชนมาช่วยในด้าน การเผยแพร่ข่าวสารถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ ปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพประชากรมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษามวลชน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้กำหนดอย่างชัดเจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534) ซึ่งสรุปความสำคัญได้ว่าส่งเสริมให้สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารข้อมูล อันเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ เป็นสื่อในการถ่ายทอดค่านิยม เจตคติที่ดีตลอดจนภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ

วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm, 1975) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้สรุปได้ดังนี้

1. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในสังคม
3. เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ประชาชน เพิ่มพูนสติปัญญาทำใหตนเองและสังคมเจริญขึ้น
4. ให้ความบันเทิงเพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางด้านจิตใจ คลายความเครียดได้รับความสนุกสนาน
5. ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อประโยชน์ต่อการค้าและ เศรษฐกิจของสังคม

เด็กหรือเยาวชนเหล่านี้จะต้องมีการพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและปัญญา เพื่อที่จะเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ ซึ่งต้องอาศัยสถาบันที่มีบทบาทเริ่มแรกคือครอบครัว โรงเรียน ตลอดจนสถาบันทางศาสนาและที่สาคัญซึ่งยอมรับกันว่ามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการเรียนรู้ทางสังคมของเด็ก คือ สื่อมวลชนซึ่งมีส่วนในการเสริมสร้างความรู้ความประพฤติ บลูกฝังความรู้สึกนึกคิดต่อเด็กอย่างมาก (สุกัญญา ติระวณิช และคณะ, 2527)

บรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์นั้น โทรทัศน์จัดได้ว่าเป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงได้ดีกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ และโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเพิ่มพูนผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมได้มากกว่าสื่อมวลชนแขนงอื่น โดยสังเกตได้จากงบประมาณโฆษณาทางโทรทัศน์ของบริษัทผู้ผลิตสินค้าสูงกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ทั้งนี้เพราะโทรทัศน์มีภาพ เสียง สี และความเคลื่อนไหวพร้อมกันไป จึงสามารถโน้มน้าวใจผู้ชมได้มากกว่า (สุรพงษ์ ใสธนะเสถียร, 2533) และโทรทัศน์มีความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก เพราะมีส่วนในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลต่อสังคมในด้านบวก คือ พัฒนาการให้สมบูรณ์ ให้ความรู้ ทักษะคติ ความซาบซึ้ง และค่านิยม ตลอดจน

ทักษะด้วยหรืออาจให้ผลในด้านลบ คือ เป็นบ่อนทำลายระบบของสังคมโดยรวม (ขวัญเรือน ไชยอุดม, 2520)

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้นำระบบการส่งโทรทัศน์เข้ามาใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 เป็นต้นมา (สุรัชดา เอี่ยมน้อย, 2530) ทำให้ประชาชนได้รับความบันเทิงและความรู้ในแง่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพราะในสถานการณ์เรียนรู้ใด ๆ ก็ตามถ้ายังเข้าประสาทสัมผัสมากชนิดเท่าใด ผู้เรียนย่อมเรียนรู้ได้รวดเร็ว เข้าใจได้ดี และสามารถจดจำได้นานยิ่งขึ้น (ชม ภูมิภาค, 2516)

โทรทัศน์เพื่อการศึกษา อัลเลน อี โคนิค (Allen E. Koenig, 1967) ให้นิยามไว้ว่า สิ่งที่เคยแพร่รายการเกี่ยวกับข่าวสารต่าง ๆ การสอน วัฒนธรรม เรื่องราวเกี่ยวกับสาธารณสุขและให้ความบันเทิง สื่อคำนี้มีความหมายถึงวิธีการหลาย ๆ อย่างในการถ่ายทอดรายการการศึกษาซึ่งโทรทัศน์เพื่อการศึกษา อาจถูกส่งออกไปทางอากาศหรือโดยแบบโทรทัศน์วงจรปิดก็ได้ ดังนั้น โทรทัศน์เพื่อการศึกษาจึงมีความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมถึงทุก ๆ แบบของรายการการศึกษา

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2525) ได้กล่าวว่าในสังคมที่กำลังพัฒนาอย่างเช่นสังคมไทย กำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ในสภาพเช่นนี้ย่อมมีความต้องการที่จะต้องขยายทัศนคติของมวลชนและเพิ่มพูนทักษะของมวลชนในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาหาความรู้ และหาประสบการณ์เพิ่มพูนความรู้ อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเป็นผู้ที่อยู่ในวัยกำลังเจริญเติบโต เป็นวัยที่ควรปลูกฝังทัศนคติที่ดี โทรทัศน์จึงควรเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยให้การศึกษาแก่เยาวชน เพราะเยาวชนมีความใกล้ชิดกับโทรทัศน์มากและเป็นที่ยอมรับกันว่าเยาวชน คืออนาคตของชาติ ฉะนั้นการพัฒนาเยาวชนจึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ด้วยเหตุที่โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันในทุก ๆ ด้าน และเป็นสื่อที่ช่วยลดช่องว่างทางการศึกษาหาความรู้ ทำให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาให้โอกาสในการแสวงหาความรู้ รายการโทรทัศน์ที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชน คือ รายการที่ยกระดับความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ระดับคุณค่าในชีวิต (อ.ศิโรรัตน์ นามแฝง, 2518) กล่าวว่า เมื่อเด็กต้องการรู้สิ่งใหม่ ๆ หรือค่านิยมที่ต่าง ๆ ที่ยากและสับสน โทรทัศน์สามารถจะทำให้ค่านิยมที่ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถทำให้เด็กได้พบกับสิ่งที่ตนยังไม่คุ้นเคยด้วยวิธีการค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดรายการโทรทัศน์ควรจะได้คำนึงถึงความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ที่เยาวชนจะได้รับ

อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กและวัยรุ่น ย่อมมีอิทธิพลในทางลบและอิทธิพลในทางบวก ปัจจุบันนี้โทรทัศน์นับเป็นชีวิตประจำวันที่ได้ใกล้ชิด และเข้าถึงกับเด็กได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากเด็กและวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา พัฒนาการทางวุฒิภาวะยังไม่เต็มที่โทรทัศน์จึงมีผลทางด้านการเลียนแบบ ตลอดจนแสดงออกทางอารมณ์จากการชมรายการต่าง ๆ ของโทรทัศน์เป็นอย่างมาก

จากการสัมภาษณ์เยาวชนเรื่อง "สื่อมวลชนในสายตาของเยาวชน" ผู้แทนเยาวชนได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดรายการโทรทัศน์ซึ่งเป็นการแสดงออกในเรื่องความต้องการที่เยาวชนต้องการจะได้รับจากโทรทัศน์ โดยในด้านเนื้อหาสาระควรผสมกับความบันเทิงไม่ควรเป็นวิชาการเกินไป เรื่องราวที่น่าเสนอควรจะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว นอกจากนี้ควรจะมีสารคดีของไทยมากขึ้นและควรจะมีเสียงรายการสารคดีให้มีความเท่ากันทุกสถานี (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533)

สิ่งสำคัญในการจัดรายการโทรทัศน์เพื่อเยาวชน ซึ่งเป็นวัยรุ่นที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปนั้น ควรจะเน้นเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าทางด้านคุณภาพจริยธรรมตลอดจนค่านิยมที่ถูกต้อง การจัดรายการที่ดีผู้จัดควรจะนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่มีลักษณะเฉพาะเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตและเริ่มเข้าสู่ผู้ใหญ่ สื่อมวลชนทางโทรทัศน์นับว่ามีอิทธิพลต่อความรู้ และ

ความคิดของเด็กวัยรุ่น จะยึดถือและทำตามแบบอย่างรายการโทรทัศน์ตลอดเวลา ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้หลักการพิจารณาในการจัดรายการให้เหมาะสมและรอบคอบที่สุด รูปแบบรายการจึงควรมีหลากหลาย มีทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไป

การจัดทำรายการโทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์เพื่อการค้า หรือโทรทัศน์เพื่อการศึกษาก็ตาม ทั้งสองประเภทจะมีอิทธิพลมากหรือน้อยกว่ากันก็ขึ้นอยู่กับประเภทและความต้องการของผู้ชม แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วรายการโทรทัศน์ทั้งสองประเภทสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้ ถ้าหากได้ตระเตรียมรายการเหล่านั้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ชมเป็นเด็กหรือเยาวชน เด็ก สามารถเรียนรู้อะไร ๆ หลายอย่างจากโทรทัศน์ ฉะนั้นรายการโทรทัศน์ที่มีได้มุ่งเพื่อการศึกษา ก็มีส่วนสำคัญที่จะให้การเรียนรู้แก่เด็กในทางอ้อม

รายการโทรทัศน์ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นรายการข่าว รายการสารคดี รายการบันเทิง ตลอดจนรายการโฆษณาต่าง ๆ ผู้จัดรายการต้องระลึกว่าย่อมเกิดผลสะท้อนขึ้นแก่สังคมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ การจัดรายการโทรทัศน์ที่จะให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงควรคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจและประโยชน์ที่ผู้ชมจะได้รับ ดังนั้นการจัดรายการควรยึดหลักเกณฑ์ดังนี้ (วันทนีย์ ฤทธิคุปต์, 2528)

1. การให้ข่าวสารถูกต้องตรงข้อเท็จจริง ทันต่อเหตุการณ์
2. บรรยายหรือมีการแสดงเกี่ยวกับสารคดี วิชาการ ความรู้ทั่วไปที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน
3. เผยแพร่ภาษา ศาสนา ศิลธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติไทย
4. จัดบทความหรือสารคดี รายการอันจะก่อให้เกิดความรักชาติ ความเสียสละมานะอดทนเพื่อสาธารณประโยชน์และชาติบ้านเมือง
5. จัดการแสดงหรือบทความต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเมตตากรุณาอันจะก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างหมู่คณะและประเทศชาติ
6. ส่งเสริมการประกวดโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ดนตรีไทย ส่งเสริมความเป็นไทย

7. ช่วยเผยแพร่โครงการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงานของหน่วยราชการ
8. จัดให้มีการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ๆ เพื่อทราบความคิด นโยบาย และวิธีปฏิบัติงานอันเหมาะสม
9. ส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งนี้เนื่องจาก "รายการ" เป็นสำคัญ (วันเพ็ญ ศิริเชติบัณฑิต, 2533) พัฒนาการทางด้านรายการโทรทัศน์มีการเจริญเติบโตมาโดยลำดับ มีการนำรูปแบบรายการของต่างประเทศมาใช้ พร้อมทั้งปรับให้เหมาะสมกับคนไทย รายการต่าง ๆ เหล่านี้ ได้มีส่วนช่วยให้รายการโทรทัศน์ มีความน่าสนใจติดตามชมมากยิ่งขึ้น และได้ใช้รูปแบบรายการที่หลากหลายกันไปเพื่อเสริมสร้างรายการที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

รูปแบบรายการ (Format) หมายถึง วิธีการในการนำเสนอที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของเนื้อหา (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2529; วสันต์ อดิศักดิ์, 2533; สุโขทัยธรรมอิราช, 2529) พอสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบรายการบรรยายคนเดียว
2. รูปแบบรายการสนทนา
3. รูปแบบรายการอภิปราย
4. รูปแบบรายการสัมภาษณ์
5. รูปแบบรายการเกม หรือการตอบปัญหา
6. รูปแบบรายการสารคดี
7. รูปแบบรายการละคร
8. รูปแบบรายการสารคดีทดลอง
9. รูปแบบรายการเพลง และดนตรี
10. รูปแบบรายการนิตยสาร
11. รูปแบบรายการถ่ายทอดสด

12. รูปแบบรายการข่าว
13. รูปแบบรายการสถานการณ์จำลอง
14. รูปแบบรายการสอนแบบจุลภาค
15. รูปแบบรายการสอนตรง

รูปแบบรายการมีส่วนสำคัญในการดึงดูดใจผู้ชมทำให้เกิดความสนใจติดตามชม ในการผลิตรายการโทรทัศน์ที่ดีมีคุณภาพขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เป็นต้นว่า ความพร้อมด้านอุปกรณ์ ด้านบุคลากร งบประมาณ เวลาที่ใช้ในการผลิตรวมถึงการนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสมด้วย ซึ่งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จำเป็นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นเกณฑ์ในการเลือกรูปแบบรายการเพื่อสื่อสารเนื้อหาไปยังผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากการศึกษาพบว่า รายการสารคดีเป็นรูปแบบรายการหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบันเพื่อเผยแพร่ข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายการสารคดีเป็นการนำเสนอเรื่องราวของความจริงที่ดีที่สุดความ โดยการถ่ายบันทึกภาพตามความเป็นจริงหรือจากการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างเหมาะสม สามารถดึงดูดใจทั้งทางด้านเหตุผลและอารมณ์จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รูปแบบรายการสารคดีสามารถโน้มน้าวใจและกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง (วรรณภา เจือรัตนศิริกุล, 2531) ละครโทรทัศน์ก็เป็นรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และช่วยกันรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยอีกด้วย ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กระทรวงมหาดไทย ได้ใช้ละครเป็นเครื่องมือใจแก่ประชาชนมาให้กระทำความผิด (เพาวิภา ภมรสถิตย์, 2528) รวมถึงการใช้สื่อพื้นบ้านสำหรับการสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเสื่อการใช้ละครข้อที่แสดงทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลาปาง เป็นสื่อเพื่อช่วยในการเผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งพบว่าประชาชนได้รับข่าวสารอย่างชัดเจน (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2529)

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเลือกชมโทรทัศน์ ปัจจุบัน ผู้าหรือผู้ปกครองต่างวิตกหวาดกลัวต่ออิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมของเยาวชนอย่างมากดังจะเห็นได้จากเรื่องเศร้าสลดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเลียนแบบ พฤติกรรม ที่ได้ชมจากโทรทัศน์ ฉะนั้นปัญหาข้อนี้จึงเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตรายการ ผู้ปกครองที่จะต้องให้คำแนะนำในการเลือกชมรายการโทรทัศน์ และหาเวลาอยู่ใกล้ชิดหรือชมโทรทัศน์พร้อมครอบครัวชี้แนะให้เห็นถึงสิ่งที่สมควรปฏิบัติตาม และสิ่งที่ไม่ควรเลียนแบบ ถ้าหากเด็กและเยาวชนมีผู้คอยแนะนำส่งเสริมให้ดูรายการที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ ส่งเสริมค่านิยมที่ดีงามต่าง ๆ เด็ก และเยาวชนเหล่านี้ย่อมอยู่ในภาวะที่ได้เปรียบ

สมพงษ์ แต่งตาด(2518) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก พบว่าผู้ปกครองต้องการให้รายการความรู้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ต้องพบในชีวิตประจำวัน ควรจัดรายการบันเทิงที่สอดแทรกวิชาการและความรู้ควบคู่กันไป

ผู้ผลิตรายการ เป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการผลิตรายการที่ดี ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน โดยต้องระลึกรว่ารายการต่าง ๆ ย่อมเกิดผลสะท้อนขึ้นแก่สังคมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ ดังนั้นการผลิตรายการควรจะคำนึงถึงสิ่งที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมศีลธรรมและความมั่นคงของประเทศชาติ การจัดรายการโทรทัศน์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต้องคำนึงถึงความต้องการความสนใจของผู้ชม และประโยชน์ที่ผู้ชมจะได้รับ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของรายการโทรทัศน์ โดยทั่วไปแล้วควรจำแนกให้เห็นข้อแตกต่างอย่างชัดเจน เช่น เพื่อเสนอข่าวสาร หรือความบันเทิง หรือทั้ง 2 ประการ (Defleur, Dennis and Everette, 1985)

นอกจากกำหนดวัตถุประสงค์พื้นฐานแล้ว ผู้ผลิตรายการยังต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้กระชับเข้าเพื่อเป็นการบอกถึงลักษณะของรายการ เช่น รายการผลิตขึ้นเพื่ออะไร ใครคือ กลุ่มเป้าหมายหลัก หรือรูปแบบเนื้อหาจะเน้นหนักไปทางใด เป็นต้น

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดรายการที่เด่นชัด จึงมักจะระบุถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของผู้ชมในด้านต่าง ๆ เช่น

1. เพื่อให้ผู้ชมเปลี่ยนแปลงด้านพุทธิพิสัย คือ ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการประยุกต์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า เป็นต้น
2. เพื่อให้ผู้ชมเปลี่ยนแปลงด้านเจตพิสัย คือ ความรู้สึก อารมณ์ ความสนนใจทัศนคติ ค่านิยม ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. เพื่อให้ผู้ชมเปลี่ยนแปลงด้านทักษะพิสัย คือ มีความชำนาญขึ้น (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และนิคม ทาแดง, 2528)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าวิทยุโทรทัศน์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันมาก เช่นทำให้เด็กจดจำเนื้อหาได้นานเพราะเด็กตั้งใจรับเองโดยไม่มีใครบังคับ สร้างทัศนคติและค่านิยมได้รวดเร็วมาก โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตทั้งร่างกาย และจิตใจ เป็นวัยที่ควรปลูกฝังทัศนคติที่ดีเป็นกำลังที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไป ดังนั้นโทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่ให้สิ่งต่างๆ ได้มากกว่าความบันเทิง เป็นเหมือนแหล่งที่สำคัญของการเรียนรู้ทางสังคม ในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา สถานีวิทยุโทรทัศน์ทุกช่องมีการตื่นตัว และแข่งขันกันผลิตรายการในรูปแบบที่ต่างกัน มีการนำรูปแบบรายการต่างประเทศมาใช้ พร้อมทั้งปรับให้เหมาะสมกับคนไทย รูปแบบรายการต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยให้รายการโทรทัศน์จัดเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนในด้านการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการแสดงทางอารมณ์ เนื่องจากเยาวชนเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาพัฒนาการทางวุฒิภาวะยังไม่เต็มที่ (Hodge and Tripp, 1986) ผู้ปกครองเป็นผู้หนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ชิดเยาวชน และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีโอกาสได้ชมรายการโทรทัศน์มากกว่าเยาวชน ข้อเสนอแนะของผู้ปกครองจึงน่าจะเป็นองค์ประกอบที่จะนำมาพิจารณาในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชน ส่วนผู้ผลิตรายการก็เป็นบุคคลสำคัญ มีแนวคิดและประสบการณ์ในการผลิตรายการ ซึ่งการผลิตรายการต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ (สุรพล สุดารา, 2523) รายการบางรายการอาจถูกกำหนดเนื้อหา หรือรูปแบบโดยผู้อุปถัมภ์รายการด้วย ผู้ผลิตรายการจะเห็นปัญหาต่าง ๆ ได้ดี จึงเป็นกลุ่มคนที่จำเป็นต้องมาศึกษา เพื่อจะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบรายการโทรทัศน์การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน โดย
จำแนกตามระดับการเรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย

คำถามในการวิจัย

รูปแบบรายการโทรทัศน์การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนในการเรียนรู้ ด้าน
พุทธิพิสัยเป็นแบบใด ด้านเจตพิสัยเป็นแบบใด และด้านทักษะพิสัยเป็นแบบใด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้
 - 1.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดโรงเรียนรัฐบาล และ
สำนักงานการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น
 - 1.2 ผู้ปกครอง คือ บิดาหรือมารดาหรือญาติของนักเรียนที่เลือกเป็นกลุ่ม
ตัวอย่าง
 - 1.3 ผู้ผลิตรายการ หรือผู้เขียนบทโทรทัศน์ หรือผู้กำกับรายการที่ผลิต
รายการโทรทัศน์การศึกษา
2. การวิจัยครั้งนี้แบ่งตามระดับการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย เจตพิสัย
และทักษะพิสัย โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 2.1 ด้านพุทธิพิสัย มี 6 ชั้น คือ
 - 2.1.1 ความรู้ ความจำ
 - 2.1.2 ความเข้าใจ
 - 2.1.3 การประยุกต์ใช้

- 2.1.4 การวิเคราะห์
- 2.1.5 การสังเคราะห์
- 2.1.6 การประเมิน
- 2.2 ด้านเจตพิสัย มี 5 ชั้น คือ
 - 2.2.1 การแสดงความตั้งใจรับรู้
 - 2.2.2 การตอบสนอง
 - 2.2.3 การให้คุณค่า
 - 2.2.4 การจัดระบบ
 - 2.2.5 การสร้างลักษณะ
- 2.3 ด้านทักษะพิสัย มี 7 ชั้น คือ
 - 2.3.1 การรับรู้
 - 2.3.2 การเตรียมพร้อม
 - 2.3.3 การตอบสนองตามแนวทางที่ำให้
 - 2.3.4 การสร้างกลไก
 - 2.3.5 การตอบสนองในสิ่งที่ซับซ้อน
 - 2.3.6 การตัดแปลงให้เหมาะสม
 - 2.3.7 การริเริ่มสิ่งใหม่

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบของรายการ หมายถึง วิธีการนำเสนอที่แตกต่างกันไป
 รายการโทรทัศน์การศึกษาสำหรับเยาวชน หมายถึงรายการโทรทัศน์ที่มี
 จุดมุ่งหมายในการให้ความรู้และประโยชน์ด้านการศึกษา
 เยาวชน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา
 และสำนักงานการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

รูปแบบรายการโทรทัศน์การศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งรายการออกเป็น

11 รูปแบบ ได้แก่

1. รายการการ์ตูน คือ รายการที่เสนอเนื้อหาในลักษณะของภาพการ์ตูน ทำให้เกิดความน่าสนใจ ติดตามชม
2. การสอนโดยตรง คือ การสอนแบบหน้าชั้นเรียนหรือการบรรยายต่อหน้ากลุ่มคน
3. การบรรยายประกอบเรื่อง คือ การที่มีผู้มาบรรยายและมีภาพประกอบ โดยผู้ชมจะไม่เห็นหน้าผู้บรรยายตลอดเวลา
4. การสนทนา อภิปราย คือ การที่มีคนมาพูดคุยกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยมีผู้ดำเนินรายการ
5. มิวสิควิดีโอ คือ รายการที่เสนอภาพหรือการแสดงประกอบเพลง
6. การแสดงหรือการเล่นพื้นบ้าน คือ การใช้สื่อพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ นำเสนอรายการ
7. ละคร คือ การเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยการจำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้เป็นละครมีผู้แสดงและใช้เทคนิคแสง เสียง ประกอบเรื่องราวให้เหมือนจริงที่สุด
8. การสาธิต ทดลอง คือ การเสนอ "วิธีทำ" อะไรก็ได้เพื่อให้ผู้ชมได้นำไปปฏิบัติจริง เช่นรายการประดิษฐ์งานฝีมือต่าง ๆ
9. เกมและการตอบปัญหา คือ การที่จัดให้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่มผู้ชม รายการด้วย การเล่นเกมหรือตอบปัญหา
10. สารคดี คือ รายการที่เสนอเนื้อหาสาระด้วยภาพและเสียงบรรยายตลอดเวลา โดยไม่มีผู้ดำเนินรายการ
11. กึ่งสารคดี คือ รายการที่มีลักษณะผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่เดินเรื่อง พูดคุยกับผู้ชมและให้เสียงบรรยายประกอบตลอดรายการ ซึ่งผู้ดำเนินรายการอาจอยู่ในห้องส่งหรือสถานที่จริงที่ถ่ายทำ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางการเลือกหรือผลิตรายการโทรทัศน์การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน
2. กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของรูปแบบรายการโทรทัศน์การศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้